

Jutlus – Rm 13:8, 10

Iseseisvuspäev, Eesti Vabariigi 103. aastapäev

24. veebruar 2021, Tallinna Piiskoplik Toomkirik (teleülekanne ETV-s)

Urmas Viilma, EELK peapiiskop

„Ärgu olgu teil ühtki muud võlga kellegi vastu kui ainult võlg üksteist armastada; sest kes armastab teist, on Seaduse täitnud. /.../ Armastus ei tee ligimesele kurja. Nii on armastus Seaduse täitmine.“ (Rm 13:8, 10)

27. jaanuaril jõudis maailma uudistekanalitesse teadusajakirja *Bulletin of the Atomic Scientists* pöördumine maailma liidrite poole, milles nad teatasid, et on otsustanud jätta sel aastal niinimetatud *Viimsepäevakella* (*Doomsday Clock*) seierid saja sekundi kaugusele keskkööst, kuhu need olid nihutatud eelmise aasta jaanuaris seoses COVID-19 pandeemia algusega.

Teadusajakirja *Bulletin of the Atomic Scientists* asutas 1945. aastal Albert Einstein koos Chicago ülikooli teadlastega, kes olid aidanud töötada välja maailma esimesi tuumarelvi. Iga-aastase otsuse sümbolse kella osutite paigutuse kohta teevad ajakirja toimetuse liikmed. Kellaseiereid nihutatakse edasi või tagasi vastavalt sellele, milliseid otsuseid loodu edasikestmise seisukohast maailma poliitliidrite poolt langetatakse. Algsele positsioonile, seitse minutit enne keskkööd, sätiti seierid 1947. aastal. Esimest korda nihutati osuteid nende algsest positsioonist nelja minuti võrra keskköö suunas kaks aastat hiljem, 1949. aastal. Siis viis Nõukogude Liit läbi esimese tuumakatsetuse.

Mitte kunagi varem ei ole *Viimsepäevakella* seierid asunud nii lähedal keskkööle ehk sada sekundit sümbolse maailmalõpu hetkeni kui viimase aasta kestel. See kriitiline olukord püsib ka sel aastal. Iga-aastaselt mõjutavad osutite paiknemist maailma poliitiline ebastabiilsus, kliimasoojenemine ja tuumaoh, millele on lisandunud COVID-19 pandeemia.

Kas võiks Eesti Teaduste Akadeemia koostöös Eesti Kirikute Nõukoguga sättida paika meie oma *Viimsepäevakella* seierid? Või tuleks meil Eestis mõõta hoopis ühiskonna ülekuumenemist sümbolse termomeetriga, mis annab märku, millal oleme jõudnud ohtlikult lähedale keemistemperatuurile või ülekuumenemisele?

Igal juhul oleks meil vaja usaldusväärset hinnangut, kui hästi on meil läinud Eesti Vabariigi põhiseaduse preambulis sõnastatud ideaali – eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise tagamine läbi aegade – hoidmise ja saavutamisega. Kindlasti ei ole poliitikud õiged hindama, kuhu sellise kella seiereid sättida või kui kõrgele termomeetri sümbolne elavhõbedasammas tõsta. Igal uuel valitsusel on alati loomupärane kiusatus pidada lahkunud juhtkonna tegutsemisperioodi hämarate tegude ajastuks, et oma töö algust kutsuda valgustusaja saabumiseks.

Teadmispõhiselt võib aga väita, et meie planeedi ajaloos ei ole jäänud siiski ükski päikesetõus ilma loojanguta ja vastupidi. Tõsi, polaarjoone taga võib kuluda mitu kuud kuni päike taas loojub. Samas, talveperioodil on vaja üle elada mitu kuud apokalüptilist pimedust, enne, kui päike taas üle horisondi valguskiiri heidab. Elu peab kestma ühtviisi edasi nii ühel kui teisel ajal. Inimesed vajavad püsivat hoolt, tuge ja juhatust nii päeval kui öösel. Nõnda peab ka Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine olema kestlikult tagatud nii päevatõusu kui -loojangu tingimustes. Et võiksime hinnata, kas see nii ka toimub, oleks ehk tarvilik käivitada oma lokaalne *Viimsepäevakell*, mis võiks kanda hellitavat *Ilmaotsakella* nimetust.

Lausa hädavajalik oleks paluda kellelgi neutraalselt, kuid hoolivalt hinnata, kuhu positsioneeruvad Eesti *Ilmaotsakella* seierid täna, 24. veebruaril 2021 – peaaegu 30 aastat pärast iseseisvusreferendumit 3. märtsil 1991. Tookord vastas 77,83% referendumil osalenutest

jaatavalt küsimusele, kas tahate Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse ja sõltumatuse taastamist. Enne kui hakata astuma järgmist 30 aasta pikkust sammu meie maa ja rahva ajaloos, tuleks korraks peatuda, saavutusi ära märkida, vigu tunnistada, uusi sihte seada ja alles seejärel parandatud meelaga üheskoos edasi minna.

Kui tahame leevendada ühiskonna polariseerumist ja ravida erinevates ühiskonnagruppides tekkinud traumasid, peame kõik üksteise eriarvamusi tunnistades pingutama koostöö, rahuliku ühiselu ja turvatunde nimel. Lõpuks, peame koosmeelselt keskenduma Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilitamisele teadmise, et kellelegi meist pole antud eriõigust lülitada kedagi teist mistahes eritunnustest lähtuvalt väljapoole ühiskonna nähtamatut piirjoont.

Paastuajal on paslik meenutada, et Kiusaja, kes kiusas kõrbes Jeesust, teeb kõik endast oleneva, et lüüa ka Eesti ühiskond ja rahvas kildudeks vastavalt sellele, millist kodust keelt räägitakse; millist erakonda valitakse; millist jumalat usutakse; millises tähtkujus ollakse sündinud; mitut vikerkaare värvi tajub silm; mitmele pensionisambale ehitatakse oma vanaduspõly; kas kaevandatakse kivisütt, *bitcoine* või püütakse tuult; vaktsineeritakse või ei vaktsineerita; ollakse kõigesööja või *vegan*; elatakse või ei elata kaasa Ott Tänakule ning kantakse kübarat pükste või seelikuga. Kas neist küsimustest kõik üldse väärivad tähelepanu?

Kurval kombel ei ole leidnud lahendust seegi inimesi ja arvamusi lahutav küsimus, kas Jaak Joala peaks astuma mitte ainult sambast, vaid nüüd juba ka kastist välja ning laulma seal, kuhu Mati Karmin tema kuju on loonud, või jäämagi igavesti mälestuste „raudse eesriide“ taha kogu oma loominguga? Jaak Joala ühe harva kõlava laulu sõnad kirjeldavad kujunenud olukorda valusalt tõesena, andes tema ausamba segadusele nukra alltooni:

*Mul on laul ja laul on kõik, mis üldse ongi jäänud mul
Ja võib ju seegi meelest läinud olla ühel hommikul
Tean ju küll, et olen selline, kui olen ma
Kuid veelgi vähem väärt ma oleks ilma selle lauluta
(Arved Haug / Kalju Kass „Selle laulu mina ise luuletasin“)*

Mida küpsemaks me riigi ja rahvana saame, seda julgemad oleme oma isiklikke huvisid, maitset, eelistusi ja soove teistele peale suruma. See tähendab samas, et üha rohkem oleme üksteisele võlgu headuses ja armastuses.

Apostel Paulus kirjutab oma kirjas roomlastele: „*Ärgu olgu teil ühtki muud võlga kellegi vastu kui ainult võlg üksteist armastada; sest kes armastab teist, on Seaduse täitnud.*“ (Rm 13:8) Meie ühist elamisruumi riigis nimega Eesti Vabariik reguleerib põhiseadus koosmõjus teiste seadustega. Viimselt ei suuda üski seadus lõpuni täpseks häälestada iga hingetõmmet, silmapilgutust, südamelööki, mõtteväljatust ega üle huulte tulnud ilu- või vaenukõne katket. Alati kehtib isegi üle põhiseaduse ja kõikide teiste inimlike seaduste Pauluse viidatud armastuseseadus: „*Kes armastab teist, on Seaduse täitnud.*“ (Rm 13:8)

Nii nagu Jumala Vaim on kõikjal, nagu õhk täidab kõik praod ja õnarused, peab üle lugematutest erimeelsustest, maailmavaadete vahelistest kuristikkudest, õiguslikust vaakumist ning seaduseaukudest ulatuma ligimesearmastuse ja usalduse sild. Mööda usaldusesilda saame astuda üksteisele lähemale, kartmata kukkuda salapragudesse või pahatahtlikult üles seatud lõksudesse.

Tähistame täna Eesti Vabariigi 103. aastapäeva. Iga selline tähtpäev märgib inimese kommet mõõta aega. Me usume siiralt, et ühel päeval võime tähistada Eesti Vabariigi 1003. aastapäeva või 10 003. aastapäeva. Me tahaksime, et Eesti Vabariik oleks igavene ja ka *aeg*, mis meie riigile

antud, oleks igavene.

Tegelikult tahtsid 1947. aastal *Viimsepäevakella* tiksuma pannud teadlased inimkonnale meelde tuletada, mida kristlaskond pole kunagi unustanud – meile antud aeg on mõõdetud. Aeg on ajutine. Tõelise *Viimsepäevakella* pani tiksuma esimene inimene hetkel, mil ta sõi hea ja kurja tundmise puu vilja ning sai pärandiks surelikkuse. Sel hetkel hakkas maha kerima inimese aeg. Enne seda oli inimese päralt kogu *igavik*.

Igavikku ei saa mõõta. Aega aga küll. Aja omanik on Jumal. Ta on selle ressursi ajutiselt meie kätte usaldanud ja meil ei ole õigust aega raisata. See on määratud võlgade tasumiseks, et meie suhted lähedastega ja mõttekaaslastega, ka võõraste ning mõtte- ja maailmavaate-opositsionääridega oleks rajatud leppimise saavutamisele, andestuse otsimisele ja andeks andmisele. Meil on ka võlad Eesti riigi, rahva ja omakultuuri ees. Võlad, mis kasvavad iga otsuse ja teoga, mis on mõeldud rahuldama vaid otsustajate endi, nende mõttekaaslaste või maailmavaateliste liitlaste huve, olgu Eestis, Euroopas või kodukülas. Üht lubadust täites ei tohi see toimuda teisi lubadusi murdes. Nii ei ole võimalik armastuse võlga kunagi kustutada.

„Armastus ei tee ligimesele kurja. Nii on armastus Seaduse täitmine,“ (Rm 13:10) kirjutab apostel Paulus. Seda silmas pidades võiksite uuel iseseisvuse aastal, parem veel, järgneval aastakümnel, elada nõnda, et üheltki ühiskonna liikmelt ei võeta midagi ära selleks, et teistele midagi juurde anda; et kedagi ei unustata seljataha, kui teistega, kes tempos suudavad püsida, rutatakse edasi; et kellegi jaoks uut ehitades ei purune ühegi teise kaaskodaniku maailm.

Eelmisel suvel sain äsjaselt juubilarilt kirjanik Jaan Kaplinskilt liigutava, samas mõtlevapaneva kirja, kus lihtsa palve näol on kujundina peidus hooliva ühiskonna toimimist kujutav tähendamissõna. Tsiteerin: *„Tahan, kuni veel tervis lubab, teha lobitööd mitmete elusolevuste hääks. Kirikuga on vanadest aegadest seotud linnud, keda minu vanaisa, mu esimene loodusloo õpetaja, nimetas tornipääsukesteks, nüüd on nad ametlikult piiritajad, minule aga ikka piirpääsukesed. Neile meeldib pesitseda õõntes ja aukudes, sageli päris kõrgel üleval. Nii on nad leidnud pesaõõsi ja -pragusid kirikutornides, seintes ja mujal sellistes paikades. Neid piirpääsukestele sobivaid paigakesi on rohkem neis hoonetes, mida pole hoolikalt remonditud /.../ Nii mõtlengi, et vahest on Eestis [pastoritel] võimalus siin ajale mõelda ja oma sõna öelda remontijatele-ehitajatele, kes kirikute remondiga, mis on tore asi, meil tegelevad. Linnud oleksid tänulikud ja ehk vaataks Assisi Franciscus siia poole ka tänulikul pilgul. Tema pidas jutlust lindudele. Mul on tunne, et nüüd peavad piirpääsukesed jutlust minule. Ehk mõnele teiselegi.“* (Tsitaat Jaan Kaplinski kirjast peapiiskop Urmas Viilmale, 19. juuli 2020)

Ilmaotsakella seierite tagasipööramine ja parema tuleviku lootuse kinkimine Eestile, nagu ka kogu maailmale, algab sammudest, mis on meie kõigi jaoks jõukohased. Alustades mõtteviiside ja suhtumiste muutmisest, kasvõi piirpääsukeste pesitsemiskohtade ning loodusliku ja ühiskondliku elurikkuse eest seismisest, oskame paremini märgata ja rohkem hoolida kogu Jumala loomingust – oma maal, oma rahva hulgas, oma kodulinnas ja -külas, kodutänaval ja trepikojas – Eestimaal paepindsel maalapil, sinimustvalget karva lipu all.

Kuniks aja ja igaviku Issand kutsub meid taevastesse eluasemetesse, mida Jeesus läks omadele valmistama, peab igal meie rahva liikmel olema pesa – turvaline kodu ja kodurahu siin Eestimaal.

Võtkem siis sünnipäevakingina siit pühakojast täna kaasa ajatu ja igavene tarkus: armastades Jumalat, armastades loodust, armastades ligimest, ei ole me kellelegi võlgu. Ainult armastades oleme tõeliselt vabad! Aamen.